

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 19 czerwca 2015 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi - Widzewa w Łodzi stwierdził, że spadek po A. C. (1), zmarłym w dniu 23 maja 2013 roku w Ł. i tam ostatnio stale zamieszkałym, na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza nabyli: jego żona A. C. (2) oraz wnuki K. F. i M. S. (1) po 1/3 części każde z nich.

Orzeczenie Sądu Rejonowego zostało oparte na następujących ustaleniach faktycznych:

A. C. (1), zmarł w dniu 23 maja 2013 roku w Ł., gdzie ostatnio przed śmiercią zamieszkiwał. Pozostawił żonę A. C. (2) z domu W. oraz dwoje pełnoletnich dzieci: M. S. (2) z domu C. i M. C.. Innych dzieci, w tym przysposobionych bądź pozamałżeńskich, nie miał. Testamentu nie sporządził. Nikt ze spadkobierców nie zrzekł się dziedziczenia ani nie został uznany za niegodnego dziedziczenia. O zgonie spadkodawcy jego żona oraz dzieci dowiedzieli się w dniu jego śmierci.

M. C. odrzucił spadek po spadkodawcy przed notariuszem A. N. w dniu 18 listopada 2013 roku.

M. C. ma jedno dziecko K. F..

M. S. (2) odrzuciła spadek po spadkodawcy przed notariuszem A. N. w dniu 14 listopada 2013 roku.

M. S. (2) ma jedno dziecko M. S. (1).

W dniu 15 maja 2014 roku M. C. złożył wniosek do Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi o udzielenie zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletniego syna K. F., polegającej na odrzuceniu spadku po A. C. (1).

Na rozprawie w dniu 30 lipca 2014 roku obecni byli M. C. i M. F..

Postanowieniem z dnia 30 lipca 2014 roku, prawomocnym od dnia 21 sierpnia 2014 roku, wydanym w sprawie o sygnaturze akt VII Ns 364/14, Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi zezwolił M. C. na złożenie oświadczenia w imieniu małoletniego K. F. o odrzuceniu spadku po zmarłym A. C. (1).

M. F. i M. C. działając jako przedstawiciele ustawowi - w imieniu i na rzecz małoletniego syna K. F. złożyli przed notariuszem P. C. w dniu 11 listopada 2014 roku oświadczenie o odrzuceniu spadku przez K. F. po zmarłym A. C. (1).

W dniu 14 maja 2014 roku M. S. (2) złożyła do Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi wniosek o udzielenie zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletniego syna M. S. (1), polegającej na odrzuceniu spadku po A. C. (1).

Odpis wniosku został doręczony M. S. (3), ojcu M. S. (1), w dniu 16 lipca 2014 roku.

M. S. (3) i M. S. (2) byli obecni na rozprawie w dniu 28 sierpnia 2014 roku.

Postanowieniem z dnia 28 sierpnia 2014 roku, prawomocnym od dnia 19 września 2014 roku, wydanym w sprawie o sygnaturze akt VII Ns 359/14, Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi zezwolił M. S. (2) na złożenie oświadczenia w imieniu małoletniego M. S. (1) o odrzuceniu spadku po zmarłym A. C. (1).

M. S. (2) nie złożyła oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu syna.

A. C. (2) nie składała oświadczenia o przyjęciu albo odrzuceniu spadku po A. C. (1).

W dniu 3 grudnia 2014 roku M. S. (3) złożył wniosek do Sądu Rejonowego dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi o wyrażenie zgodny na dokonanie przez niego czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem małoletniego syna M. S. (1),

polegającej na odrzuceniu spadku po A. C. (1). Postanowieniem z dnia 26 lutego 2015 roku, prawomocnym od dnia 20 marca 2015 roku, wydanym w sprawie o sygnaturze akt VII Ns 963/14, Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi zezwolił M. S. (3) na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletniego syna M. S. (1), polegającej na odrzuceniu spadku po zmarłym A. C. (1).

M. S. (3) działając jako przedstawiciel ustawowy w imieniu i na rzecz małoletniego syna M. S. (1) złożył przed notariuszem P. C. w dniu 30 marca 2015 roku oświadczenie o odrzuceniu spadku przez M. S. (1) po zmarłym A. C. (1), wskazując, że wiadomość o możliwości powołania do spadku po zmarłym powziął w grudniu 2014 roku.

W niniejszej sprawie odpis wniosku o stwierdzenie nabycia spadku wraz z załącznikiem w postaci oświadczenia M. S. (2) o odrzuceniu spadku po A. C. (1) doręczono M. S. (3) w dniu 13 stycznia 2014 roku.

W oparciu o ustalony przez siebie stan faktyczny Sąd Rejonowy wskazał, że w przedmiotowej sprawie bezsporne było, iż spadkodawca A. C. (1) nie sporządził testamentu. Miało zatem miejsce dziedziczenie ustawowe.

Ustalenia wymagał zatem krąg spadkobierców ustawowych oraz skuteczność złożonych przez spadkobierców oświadczeń o odrzuceniu spadku.

W świetle art. 931 § 1 k.c., w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku. Natomiast, jak wynika z § 2 powołanego przepisu, jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych zstępnych.

Stosownie do art. 1012 k.c. spadkobierca może bądź przyjąć spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi (przyjęcie proste), bądź przyjąć spadek z ograniczeniem tej odpowiedzialności (przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza), bądź też spadek odrzucić.

W świetle art. 1020 k.c., spadkobierca, który spadek odrzucił, zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku. Przepis wprowadza więc fikcję prawną, pozwalającą na ustalenie następstwa prawnego po zmarłym z wyłączeniem spadkobiercy odrzucającego spadek.

Odrzucenie spadku przez spadkobiercę ustawowego powołanego do dziedziczenia w pierwszej kolejności może powodować, że jego udział spadkowy przypada jego zstępny, albo też zostają powołane osoby dziedziczące po zmarłym w dalszej kolejności, tj. rodzice, rodzeństwo lub zstępni rodzeństwa, dziadkowie i ich zstępni, albo gmina lub Skarb Państwa. W każdym przypadku Sąd spadku ma obowiązek ustalić, kto w miejsce odrzucającego spadek jest powołany do dziedziczenia z ustawy i wzywa te osoby do udziału w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

W myśl przepisu art. 1015 § 1 k.c. oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Brak oświadczenia spadkobiercy w powyższym terminie jest jednoznaczny z prostym przyjęciem spadku. Jednakże gdy spadkobiercą jest osoba nie mająca pełnej zdolności do czynności prawnych albo osoba, co do której istnieje podstawa do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia, albo osoba prawna, brak oświadczenia spadkobiercy w terminie jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1015 § 2 k.c.).

Termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku przewidziany w art. 1015 § 1 k.c. jest terminem zawitym prawa materialnego. Nie podlega on zatem przedłużeniu ani przywróceniu. Oznacza to, że z chwilą jego upływu wygasa uprawnienie do skorzystania z tego prawa, a oświadczenie złożone po upływie tego terminu nie wywołuje żadnych skutków prawnych. Upływ terminu z art. 1015 § 1 k.c. Sąd uwzględnia z urzędu.

Stosownie do art. 101 § 3 k.r.o., rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich czynności przez dziecko.

Przykładem czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletniego dziecka jest odrzucenie spadku przysługującego małoletniemu dziecku.

Z treści przepisu art. 690 k.p.c. w związku z art. 1019 k.c. wynika możliwość uchylenia się spadkobiercy od skutków prawnych złożonego pod wpływem błędu lub groźby oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (art. 1019 § 1 k.c. w zw. z art. 84 i 87 k.c.) albo uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia takiego oświadczenia (art. 1019 § 2 k.c.). Spadkobierca może uchylić się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku złożonego pod wpływem błędu lub groźby w terminie określonym w art. 88 § 2 k.c., czyli w ciągu roku od wykrycia błędu lub ustania stanu obawy przy groźbie.

Powyższa konstrukcja uchylenia się od skutków prawnych złożonego pod wpływem błędu oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku została rozciągnięta na sytuacje, w których pod wpływem błędu spadkobierca nie złożył żadnego oświadczenia w terminie (art. 1019 § 2 k.c.), a więc na takie sytuacje, w których w istocie spadkobierca uchyła się nie od skutków prawnych swego oświadczenia, lecz od skutków biernego zachowania się (niezłożenia oświadczenia). W takim przypadku zostają zniesione skutki prawne braku złożenia oświadczenia w terminie określonym w art. 1015 § 2 k.c., a spadkobierca „odzyskuje” możliwość złożenia skutecznego oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Wymagane jest złożenie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli przed sądem (art. 1019 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 628 k.p.c.) z jednoczesnym oświadczeniem o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (art. 1019 § 2 pkt 2 k.c.).

Podstawę uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może stanowić tylko błąd prawnie doniosły (art. 1019 § 2 w zw. z art. 84 § 1 zd. 1 i § 2 k.c.). Oświadczenie woli dotknięte jest błędem, gdy błąd dotyczy treści czynności prawnej oraz jest obiektywnie i subiektywnie istotny (art. 84 § 1 i 2 k.c.). Błąd co do treści czynności prawnej może być błędem co do tytułu powołania do dziedziczenia, osoby spadkodawcy, albo przedmiotu spadku.

Dalej Sąd Rejonowy wskazał na wątpliwości związane z sytuacją, gdy spadkobierca podejmie próbę uchylenia się od skutków oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, albo od skutków prawnych nie złożenia takiego oświadczenia, z powołaniem się na błąd co do prawa (np. brak wiedzy o odpowiedzialności spadkobiercy za zobowiązania podatkowe spadkodawcy, pozostawanie spadkobiercy w przekonaniu, że niezłożenie oświadczenia woli jest równoznaczne z odrzuceniem spadku, brak wiedzy o terminie do odrzucenia spadku itp.). Podzielił przy tym pogląd, zgodnie z którym brak jest możliwości uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku albo nie złożenia takich oświadczeń w wyniku błędu co do prawa. Nie ulega też wątpliwości, że nie może się uchylić od skutków prawnych niezachowania terminu do odrzucenia spadku spadkobierca, który mylnie sądzi, że milcząc spadek odrzuca. Należy podkreślić, iż na tle obecnego orzecznictwa Sądu Najwyższego wielokrotnie wprost została wypowiedziana teza, iż „jedną z naczelnych reguł prawnych jest, że nieznanie prawa nie stanowi okoliczności, na którą można się powoływać w celu usprawiedliwienia niepodjęcia działań, od których norma prawna uzależnia określony skutek”. Funkcjonowanie prawa, zwłaszcza w demokratycznym państwie prawnym, opiera się na założeniu, iż wszyscy adresaci obowiązującej normy prawnej – a więc zarówno podmioty obowiązane do jej przestrzegania, jak i organy powołane do jej stosowania – znają jej właściwą treść (tzw. fikcja powszechnej znajomości prawa) i że nikt nie może uchylić się od ujemnych skutków naruszenia tej normy na tej podstawie, że normy tej nie znał lub rozumiał ją opacznie (ignorantia iuris nocet). Powyższe powoduje, że nieznanie prawa nie stanowi okoliczności, na którą można się powoływać w celu usprawiedliwienia niepodjęcia działań, od których norma prawna uzależnia określony skutek. Znamiennym jest, że taka zasada była powoływana wielokrotnie w odniesieniu do przepisów o różnym charakterze (materialnym i procesowym) i różnej randze.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy Sąd Rejonowy wskazał, iż A. C. (1) zmarł w dniu 23 maja 2013 roku. Pozostawił żonę A. C. (2), która nie złożyła żadnego oświadczenia w przedmiocie spadku oraz dwoje pełnoletnich dzieci. Nikt ze spadkobierców nie zrzekł się dziedziczenia ani nie został uznany za niegodnego dziedziczenia, a zatem analizowanie wskazanych instytucji prawa spadkowego było zbędne.

Córka spadkodawcy M. S. (2) odrzuciła spadek po ojcu w dniu 14 listopada 2013 roku, a syn spadkodawcy M. C. złożył oświadczenie o odrzuceniu spadku po A. C. (1) w dniu 18 listopada 2013 roku, zatem oba oświadczenia zostały złożone w terminie, o którym mowa w art. 1015 § 1 k.p.c. Każde z dzieci spadkodawcy pozostawiło jedno dziecko, które w chwili otwarcia spadku było małoletnie. Przedstawiciele ustawowi małoletnich spadkobierców – M. S. (1) oraz K. F. uzyskali wprawdzie zgodę sądu opiekuńczego na odrzucenie spadku w imieniu synów, lecz nie złożyli skutecznie w ich imieniu oświadczeń o odrzuceniu spadku.

W przypadku spadkobiercy ustawowego powołanego w dalszej kolejności, bieg terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku rozpoczyna się od dnia, w którym dowiedział się on, iż wyprzedzający go spadkobierca utracił tytuł powołania do dziedziczenia, tj. został wyłączony od dziedziczenia tak, jakby nie dożył chwili otwarcia spadku, na przykład spadek odrzucił (art. 1020 k.c.), czy też został uznany za niegodnego dziedziczenia (art. 928 k.c.). Dla rozpoczęcia biegu terminu z art. 1015 § 1 k.c. nie jest istotna świadomość tego, że termin ten zaczął biec, ale świadomość okoliczności uzasadniających powołanie do spadku spadkobiercy.

W przypadku małoletnich spadkobierców, dla zachowania sześciomiesięcznego terminu do odrzucenia spadku nie jest wystarczające złożenie w trakcie jego biegu wniosku do sądu opiekuńczego o wydanie zgody na złożenie oświadczenia w przedmiocie dziedziczenia w imieniu małoletniego spadkobiercy. Sąd Rejonowy przychylił się do poglądu, zgodnie z którym termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku, przewidziany w art. 1015 § 1 k.c., jest terminem zawitym. Jego upływ powoduje utratę uprawnienia do skutecznego złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. Z art. 1015 § 1 k.c. wynika jednoznacznie, że rodzice powinni w imieniu małoletniego złożyć oświadczenie o odrzuceniu przez niego spadku przed upływem sześciu miesięcy, od dowiedzenia się przez nich o tytule powołania go do spadku. Powyższy przepis, ani żaden inny, nie daje podstawy do „przedłużania” 6 – miesięcznego terminu ze względu na konieczność uzyskania przez przedstawicieli ustawowych małoletnich spadkobierców zgody sądu opiekuńczego na odrzucenie spadku w imieniu dziecka.

Dalej Sąd Rejonowy zaznaczył, iż krótki sześciomiesięczny termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku ma swoje uzasadnienie w konieczności jak najszybszego przesądzenia komu ma przypaść spadek i kto będzie ponosił odpowiedzialność za długi spadkowe. Wobec tego za niedopuszczalną uznać należy wykładnię, która odwleka ustalenie tej okoliczności w bliżej nieokreślonej przyszłości.

Nawet przy przyjęciu wyrażanego w orzecznictwie poglądu, iż po złożeniu wniosku do sądu opiekuńczego, termin do odrzucenia spadku dla małoletniego spadkobiercy ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania przed sądem opiekuńczym, a po jego prawomocnym zakończeniu biegnie dalej, przedstawiciele ustawowi K. F. oraz M. S. (1) także uchybili temu terminowi.

Jak wynika ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, M. C. wystąpił do sądu rodzinnego z wnioskiem o wyrażenie zgody na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku przez małoletniego uczestnika K. F. w dniu 15 maja 2014 roku, zatem na 3 dni przed upływem sześciomiesięcznego terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po A. C. (1) przez małoletniego. Termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletniego upłynął bezskutecznie w dniu 18 maja 2014 roku. Postanowieniem z dnia 30 lipca 2014 roku, prawomocnym od dnia 21 sierpnia 2014 roku, Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi zezwolił M. C. na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku po A. C. (1) w imieniu małoletniego K. F.. Przyjmując zatem koncepcję zawieszenia biegu terminu do odrzucenia spadku na czas trwania postępowania przed sądem opiekuńczym o wyrażenie zgody na złożenie oświadczenia, przedstawiciel ustawowy winien w imieniu K. F. odrzucić spadek przed sądem spadku lub notariuszem w ciągu 3 dni od uprawomocnienia się postanowienia sądu rodzinnego. Przedmiotowe oświadczenie zostało ostatecznie złożone przed notariuszem dopiero w dniu 17 listopada 2014 roku, więc po prawie 3 miesiącach od uprawomocnienia się postanowienia sądu opiekuńczego. A zatem, w świetle przepisów kodeksu cywilnego jest bezskutecznie i nie rodzi skutków prawnych w postaci wyłączenia małoletniego od dziedziczenia.

M. S. (2) wystąpiła do sądu rodzinnego z wnioskiem o wyrażenie zgody na złożenie w imieniu małoletniego syna M. S. (1) oświadczenia o odrzuceniu spadku po A. C. (1) w dniu 14 maja 2014 roku, a zatem w ostatnim

dniu sześciomiesięcznego terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po A. C. (1) przez małoletniego. W konsekwencji, sześciomiesięczny termin do odrzucenia spadku w imieniu małoletniego upłynął bezskutecznie. Postanowieniem z dnia 28 sierpnia 2014 roku, prawomocnym od dnia 19 sierpnia 2014 roku, Sąd Rejonowy dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi zezwolił M. S. (2) na złożenie oświadczenia w imieniu małoletniego M. S. (1) o odrzuceniu spadku po A. C. (1). Jeśli podzielić stanowisko dotyczące zawieszenia biegu terminu do odrzucenia spadku w imieniu małoletniego na czas trwania postępowania przed sądem opiekuńczym o wyrażenie zgody na złożenie oświadczenia, M. S. (2) winna odrzucić spadek przed sądem spadku lub notariuszem w imieniu M. S. (1) w dniu uprawomocnienia się postanowienia sądu rodzinnego. M. S. (2) nie złożyła jednak w imieniu syna oświadczenia o odrzuceniu spadku. Natomiast, w dniu 3 grudnia 2014 roku z wnioskiem do sądu rodzinnego o wyrażenie zgody na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku po A. C. (1) w imieniu M. S. (1) wystąpił jego ojciec M. S. (3), wskazując iż o tytule dziedziczenia spadku przez M. S. (1) po zmarłym dziadku A. C. (1) dowiedział się dopiero w sierpniu 2014 roku w toku postępowania z wniosku M. S. (2) przed sądem rodzinnym. Postanowieniem z dnia 26 lutego 2015 roku, prawomocnym od dnia 20 marca 2015 roku, Sąd Rejonowy dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi zezwolił M. S. (4) na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletniego syna M. S. (1) polegającej na odrzuceniu spadku po zmarłym A. C. (1). W dniu 30 marca 2015 roku przed notariuszem M. S. (3) złożył w imieniu małoletniego syna oświadczenie o odrzuceniu spadku po A. C. (1), wskazując, że wiadomość o możliwości powołania do spadku po zmarłym powziął w grudniu 2014 roku.

Na uwagę zasługuje okoliczność, iż M. S. (3) w postępowaniu przed sądem rodzinnym oraz przed notariuszem wskazał dwa różne istotnie różniące się (o 4 miesiące) terminy powzięcia wiadomości o powołaniu małoletniego do spadku, co już samo w sobie rodzi wątpliwości, co do prawdziwości owych oświadczeń. Ponadto, w świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, nie sposób przyjąć, aby M. S. (3) jako przedstawiciel ustawowy małoletniego M. S. (1) w jednym z tych terminów dowiedział się o tytule powołania małoletniego syna do spadku. Albowiem, M. S. (3) o odrzuceniu spadku po A. C. (1) przez M. S. (2) dowiedział się najpóźniej w dniu otrzymania odpisu wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po A. C. (1) wraz z załącznikami czyli w dniu 13 stycznia 2014 roku. Zatem już w tej dacie powziął informację o tytule powołania swego syna M. S. (1) do dziedziczenia po zmarłym A. C. (1). Bez znaczenia pozostaje przy tym okoliczność, iż o niemożności złożenia przed notariuszem przez M. S. (2), działającą w imieniu M. S. (1), oświadczenia o odrzuceniu spadku po A. C. (1), z uwagi na upływ sześciomiesięcznego terminu, M. S. (3) dowiedział się dopiero na przełomie listopada i grudnia 2014 roku. Termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku przez M. S. (1), w imieniu którego działał przedstawiciel ustawowy M. S. (3), upłynął bowiem w dniu 13 lipca 2014 roku, czyli po upływie sześciu miesięcy od dowiedzenia się przez niego o tytule powołania do spadku przez M. S. (1). Złożone przed notariuszem w dniu 30 marca 2015 roku przez M. S. (3) działającego w imieniu i na rzecz małoletniego syna M. S. (1), oświadczenie o odrzuceniu spadku po A. C. (1) uznać zatem należy za bezskuteczne.

M. S. (2) będąca przedstawicielem ustawowym małoletniego M. S. (1) podnosiła, iż w związku z wprowadzeniem jej w błąd co do terminów na odrzucenie spadku, nie dochowała terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletniego syna. Pomimo powoływania się na błąd jako przyczynę niezłożenia stosownego oświadczenia w imieniu M. S. (1) oraz pouczenia o treści przepisu art. 1019 k.c., M. S. (2) w toku niniejszego postępowania nie złożyła wniosku o uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia w przypisanym terminie.

W konsekwencji, w myśl powołanych wyżej przepisów, spadkobiercami ustawowymi A. C. (1) są: żona A. C. (2) oraz dwójka małoletnich wnuków K. F. oraz M. S. (1), którzy dziedziczą w częściach równych tj. po 1/3 każde z nich.

A. C. (2) nie składała oświadczenia o przyjęciu spadku, przyjęła spadek na skutek upływu czasu. Wobec braku skutecznych oświadczeń o odrzuceniu spadku, K. F. oraz M. S. (1), którzy nie mieli pełnej zdolności do czynności prawnych w chwili otwarcia spadku, przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza. Zgodnie z art. 1016 k.p.c. jeżeli jeden ze spadkobierców przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, uważa się, że także spadkobiercy, którzy nie złożyli w terminie żadnego oświadczenia, przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza. Mając powyższe na uwadze, należało stwierdzić, iż także A. C. (2), nabyła spadek z dobrodziejstwem inwentarza.

Apelację od powyższego orzeczenia złożyli wnioskodawczyni oraz uczestnicy postępowania M. S. (2), M. S. (3), M. S. (1) i M. C., zaskarżając postanowienie w całości.

Skarżący zarzucili:

1) sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przez przyjęcie, że spadek po A. C. (1) nabyli żona i małoletnie wnuki, podczas, gdy z całokształtu materiału dowodowego zebranego w postępowaniu wnioski takie nie wypływa, a w szczególności poprzez błędne ustalenie faktyczne przyjęte za podstawę rozstrzygnięcia polegające na przyjęciu, iż wskutek nie zachowania 6 miesięcznego terminu oświadczenia o odrzuceniu spadku złożone w imieniu małoletniego K. F. i M. S. (1) są prawnie nieskuteczne;

2) naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść orzeczenia, a to art. 233 k.p.c. przez dowolną ocenę całokształtu materiału dowodowego, wyrażającą się w:

a) wadliwej ocenie - wbrew ich treści oświadczeń o odrzuceniu spadku złożonych przez M. F. i M. S. (3), poprzez dowolne przyjęcie, że dowody te dają podstawę do ustalenia, iż zostały złożone z uchybieniem terminu wynikającego z dyspozycji art. 1015 § 1 k.c., w sytuacji, gdy stosownie do oświadczeń w/w osób złożonych przed notariuszem, o tytule powołania swoich małoletnich dzieci dowiedzieli się w terminie wskazanym w przedmiotowych oświadczeniach;

b) nie rozważeniu istotnych okoliczności sprawy poprzez pominięcie faktów wynikających z zebranego materiału dowodowego polegające na tym, że Sąd meriti nie analizował w ogóle takich okoliczności, jak:

- pominięcie, że wskutek konfliktów pomiędzy rodzicami małoletnich współpraca w kwestiach dotyczących istotnych spraw dzieci jest co najmniej utrudniona;

- pominięciu, iż M. F. i M. S. (3) nie posiadali wiedzy o odrzuceniu spadku po A. C. (1) przez jego dzieci a wiedzę tę uzyskali dopiero po doręczeniu odpisów wniosku przez Sąd Rejonowy dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi;

- pominięcie, iż w toku postępowania przed Sądem opiekuńczym termin do odrzucenia spadku dla małoletniego ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania przed Sądem;

- pominięcie, że komparycja postanowienia Sądu Opiekuńczego w sprawie VII Ns 359/14 nie pozwalała na złożenie oświadczenia przez M. S. (3), co implikowało koniecznością ponownego wystąpienia do Sądu;

- pominięcie, iż początek biegu 6 - miesięcznego terminu na złożenie oświadczeń w imieniu małoletnich dzieci jest różny dla każdego z uczestników;

- pominięcie, iż dla skutecznego złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletniego dziecka wystarczające jest złożenie przedmiotowego oświadczenia przez jednego przedstawiciela ustawowego.

Przy tak sformułowanych zarzutach skarżący wnieśli o zmianę zaskarżonego orzeczenia przez uwzględnienie zajętego przez uczestników stanowiska procesowego tj.: stwierdzenie, że spadek po A. C. (1), synu M. i Z., zmarłym w dniu 23 maja 2013 roku w Ł., ostatnio stale zamieszkałym w Ł., na podstawie ustawy nabyła w całości jego żona A. C. (2), ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temuż Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja nie jest zasadna i podlega oddaleniu, zaskarżone zaś orzeczenie odpowiada prawu.

W ocenie Sądu Okręgowego zaskarżone rozstrzygnięcie zostało wydane w wyniku prawidłowo ustalonego stanu faktycznego, które to ustalenia Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne.

Przede wszystkim wskazać należy, że Sąd Rejonowy w sposób prawidłowy dokonał ustaleń stanu faktycznego znajdujących oparcie w zebranych materiale dowodowym, ocenionym bez przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów zakreślonej przepisem art. 233 § 1 k.p.c.. Ocenę tę Sąd Okręgowy w pełni aprobuje, zaś ustalenia stanu faktycznego poczynione przez sąd I instancji przyjmuje za własne.

Przechodząc dalej należy podkreślić, że pomimo tego, iż w apelacji skarżący sformułowali szereg zarzutów zarówno na gruncie prawa materialnego jak i prawa procesowego to ocena prawidłowości zaskarżonego orzeczenia wymaga rozstrzygnięcia jednej kwestii, a mianowicie tego, czy oświadczenia o odrzuceniu spadku złożone w imieniu małoletnich uczestników postępowania M. S. (1) oraz K. F. zostały złożone z zachowaniem ustawowego terminu i w związku z tym, czy wywołały oczekiwany przez skarżących skutek.

Ocena dokonana w tym zakresie przez Sąd Rejonowy musi być uznana za prawidłową, zaś zaskarżone orzeczenie odpowiada prawu, co czyni wywiedzioną apelację bezzasadną. Bez znaczenia dla oceny prawidłowości zaskarżonego postanowienia pozostają więc okoliczności podniesione w apelacji przez skarżących.

Przypomnieć bowiem trzeba, że oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone w terminie sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Przewidziany w art. 1015 § 1 k.c. termin jest terminem zawitym prawa materialnego, do biegu którego mają zastosowanie art. 110 do 116 k.c. Początek toku tego czasu liczony jest w odniesieniu do każdego spadkobiercy od dnia, w którym dowiedział się on z właściwego, pewnego źródła o tytule powołania. Oznacza to, że oddzielnie liczony jest jego bieg zarówno co do każdego spadkobiercy, jak i co do dla każdego z tytułów powołania. Przy dziedziczeniu ustawowym w razie dojścia do spadku spadkobiercy powołanego w dalszej kolejności, z uwagi na odrzucenie spadku przez wyprzedzającego go spadkobiercę, termin do złożenia oświadczenia przez spadkobiercę dochodzącego w dalszej kolejności, rozpoczyna się od dnia, w którym dowiedział się on o odrzuceniu spadku przez wyprzedzającego go spadkobiercę. Jeżeli spadkobierca nie ma zdolności do czynności prawnych, początkiem terminu w stosunku do niego jest dzień, w którym o tytule jego powołania dowiedział się jego przedstawiciel ustawowy.

Powyższe uwagi prowadzą do wniosku, że w realiach przedmiotowej sprawy bieg terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich uczestników postępowania M. S. (1) oraz K. F. rozpoczął dla każdego nich bieg w momencie kiedy o tytule ich powołania dowiedział się jeden z ich przedstawicieli ustawowych. Chwila ta została w odniesieniu do każdego z małoletnich prawidłowo określona przez Sąd Rejonowy. Jak wskazano wyżej termin ten biegnie dla małoletniego spadkobiercy, który jedynie działa przez swych przedstawicieli ustawowych, a nie termin przysługujący przedstawicielom ustawowym małoletniego. W związku z tym jest to dla każdego z małoletnich jeden termin a nie dwa różne terminy przysługujące odrębnie każdemu z jego przedstawicieli ustawowych. Wobec powyższego okoliczność, kiedy o tytule powołania dowiedział się drugi z przedstawicieli ustawowych małoletniego jest prawnie obojętna. Tym samym chybionym jest zarzut apelacji polegający na pominięciu, iż początek biegu 6 - miesięcznego terminu na złożenie oświadczeń w imieniu małoletnich dzieci jest różny dla każdego z uczestników (przedstawicieli ustawowych). Jak bowiem wskazano wyżej teza ta jest niczym nie uprawniona.

Wobec powyższego stanowiska bez znaczenia są też podniesione w apelacji twierdzenia o tym, że M. F. i M. S. (3) nie posiadali wiedzy o odrzuceniu spadku po A. C. (1) przez jego dzieci, a wiedzę tę uzyskali dopiero po doręczeniu odpisów wniosku przez Sąd Rejonowy dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi. Jak bowiem wskazano dla określenia momentu rozpoczęcia biegu terminu do odrzucenia spadku w imieniu małoletniego uczestnika istotna jest jedynie chwila dowiedzenia się o jego tytule powołania do spadku przez pierwszego z przedstawicieli ustawowych małoletniego.

Za zgodne z prawdą należy uznać zawarte w apelacji twierdzenia o tym, że dla skutecznego złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletniego dziecka wystarczające jest złożenie przedmiotowego oświadczenia przez jednego przedstawiciela ustawowego oraz, że komparacja postanowienia Sądu Opiekuńczego w sprawie VII Ns 359/14 nie pozwalała na złożenie oświadczenia przez M. S. (3). Okoliczności te są jednak prawnie indyferentne dla oceny prawidłowości zaskarżonego orzeczenia. Teza o możliwości złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku przez jednego z przedstawicieli ustawowych małoletniego wręcz potwierdza wywód Sądu Rejonowego, zaś wskazane orzeczenie Sądu

Rodzinnego zostało wydane zgodnie z treścią złożonego przez stronę matkę małoletniego wniosku. Nadto żadna z powyższych okoliczności nie wpływa na bieg terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku.

Idąc dalej za błędny należy uznać wyrażony w apelacji pogląd, że w toku postępowania przed Sądem opiekuńczym termin do odrzucenia spadku dla małoletniego ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania przed Sądem.

Ukształtowanie w art. 1015 § 1 k.c. terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jako terminu zawitego prawa materialnego oznacza, że z chwilą jego upływu wygasa uprawnienie do skorzystania z tego prawa podmiotowego, a oświadczenie złożone po upływie terminu nie wywołuje żadnych skutków prawnych. Upływ terminu uwzględniany jest z urzędu, nie ma żadnych możliwości jego przedłużenia, a w art. 1015 § 2 k.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie zgonu spadkodawcy), przewidziane zostały konsekwencje biernego zachowania się spadkobiercy, w postaci prostego przyjęcia spadku, zaś w odniesieniu do osoby nie mającej pełnej zdolności do czynności prawnych albo osoby, co do której istnieje podstawa do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia, albo osoby prawnej, niezłożenie oświadczenia w terminie jest jednoznaczne z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Do cech charakterystycznych tego terminu, odróżniających go od terminu przedawnienia należy, poza skutkiem upływu, niedopuszczalność umownego kształtowania go przez strony, określenie początku biegu od dowiedzenia się o zaistnieniu wskazanego zdarzenia (tytułe powołania do spadku), znacznie krótszy czasokres w porównaniu z terminami przedawnienia, podyktowany względami zarówno ochrony spadkobiercy, jak i pewności co do dziedziczenia. Nie mają zastosowania do tego terminu przepisy kodeksu cywilnego regulujące przedawnienie roszczeń, w tym również te związane z zawieszeniem (art. 121 k.c.), z wstrzymaniem (art. 122 k.c.) oraz z przerwaniem (art. 123 k.c.) biegu terminu. Ponadto przyczyny zezwalające na wskazane wydłużenie terminu przedawnienia zostały w tych przepisach wyczerpująco wymienione, a zatem wyłączona jest dopuszczalność przyjmowania za takie przyczyny innych przeszkód. Czynności prawne podejmowane przez przedstawiciela ustawowego w imieniu osoby nie mającej pełnej zdolności do czynności prawnych są traktowane jako czynności prawne tej osoby (art. 98 § 1 k.r.o. w związku z art. 95 § 2 k.c.). Działania podjęte przez przedstawiciela ustawowego małoletniego uczestnika, mające na celu uzyskanie zezwolenia na złożenie w jego imieniu oświadczenia o odrzuceniu spadku, nie pozbawiły go realnej możliwości wykonania tej czynności przed upływem sześciomiesięcznego terminu od złożenia przez niego takiego oświadczenia. Przewidziany art. 1015 k.c. termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku przez przedstawiciela ustanowionego w imieniu osoby nie mającej pełnej zdolności do czynności prawnych nie podlega wydłużeniu o czas postępowania sądowego w przedmiocie zezwolenia na dokonanie tej czynności (porównaj - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2012 roku, V CSK 18/12, opublikowane w zbiorze orzeczeń programu L.).

Nadto na marginesie należy zauważyć, że nawet gdyby przyjąć koncepcję odmienną to i tak oświadczenia złożone w imieniu małoletnich musiały by być traktowane jako złożone po terminie co w sposób szczegółowy wyłożył i uzasadnił Sąd Rejonowy. Nie ma więc potrzeby ponownego powtarzania wyводу, który do wniosku tego prowadzi. Sąd Okręgowy w pełni akceptuje i przyjmuje za swoją argumentację Sądu Rejonowego w tym zakresie.

Ostatnią kwestią podnoszoną przez skarżących był fakt pominięcia przez Sąd Rejonowy tego, że wskutek konfliktów pomiędzy rodzicami małoletnich współpraca w kwestiach dotyczących istotnych spraw dzieci jest co najmniej utrudniona. Również ta okoliczność pozostaje bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Żaden bowiem przepis prawa nie daje podstaw do wydłużenia terminu przewidzianego na złożenie przez przedstawicieli ustawowych małoletniego oświadczenia o odrzuceniu spadku, czy też odmiennego niż w sposób wynikający z przepisów obliczania tego terminu, z uwagi na konflikty mające miejsce pomiędzy przedstawicielami ustawowymi małoletniego. Niezależnie bowiem od ich wzajemnych konfliktów rodzice obowiązani są w sposób należyty wykonywać swe obowiązki obciążające ich wobec małoletniego dziecka. Trzeba przy tym przypomnieć, że za ich niewłaściwe wykonywanie ponoszą oni odpowiedzialność odszkodowawczą wobec dziecka. Odpowiedzialność rodziców za szkody wyrządzone dziecku jest odpowiedzialnością *ex contractu*, rodzice bowiem, wykonując niewłaściwie swe obowiązki, wykonują władzę rodzicielską nienależycie w rozumieniu art. 471 k.c.. Dotyczy to szkód, jakich dziecko może doznać w sferze wykonywania pieczy nad jego osobą, jak też w zarządzanym przez rodziców majątku.

W konsekwencji wszystkich powyższych rozważań należy uznać, że Sąd Rejonowy nie naruszył również przepisów prawa materialnego poprzez przyjęcie, iż wskutek nie zachowania 6 miesięcznego terminu oświadczenia o odrzuceniu spadku złożone w imieniu małoletniego K. F. i M. S. (1) są prawnie nieskuteczne.

W tej sytuacji apelacja podlegała oddaleniu jako nieuzasadniona, na podstawie art. 385 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c..

Sąd Okręgowy ustalił, że każdy z uczestników ponosi koszty postępowania apelacyjnego zgodnie ze swoim udziałem w sprawie, uznając, że uczestnicy byli w tym samym stopniu zainteresowani jego wynikiem i brak było podstaw do odstąpienia od ogólnej zasady orzekania o kosztach postępowania nieprocesowego wyrażonej w art. 520 § 1 k.p.c.